

DOI: 10.32347/2076-815x.2024.86.3-16

УДК 711, 455

к.арх., доцент Андрусяк У.Б.,

ulyana.polutrenko@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5312-5016

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ЗАМКОВОГО КОМПЛЕКСУ В С. ПІДЗАМОЧОК ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Значний ресурсний потенціал історичного замкового комплексу с. Підзамочок Тернопільської області створює передумови для сприятливого пристосування до сучасних функцій. Проте, пам'ятка архітектури національного значення зазнає щораз більшого руйнування внаслідок щоденного впливу несприятливих антропогенних і природних чинників. Найефективнішим для збереження унікального об'єкта культурної спадщини України є формування програми функціональної адаптації замкового комплексу.

Ключові слова: збереження; програма; потенціал; функціональна адаптація; історичний замковий комплекс.

Актуальність проблеми. Історичний замковий комплекс у с. Підзамочок Тернопільської області – комплексний архітектурно-містобудівний об'єкт, який включає замкові будівлі та споруди, органічно пов'язані з історичним ландшафтом. Ці автентичні складові, розташовані на замковій території та в межах пам'яткоохоронних зон, донині збережені фрагментарно. Причиною такого стану, насамперед, є відсутність протягом тривалого часу відповідного функціонального пристосування. Хоча, слід підкреслити, що даний замковий комплекс – пам'ятка національного значення XVII ст. (охоронний № 657), згідно постанови Ради Міністрів УРСР № 970 від 24 серпня 1963 р. Хронічна нестача необхідних коштів на проведення протиаварійних і консерваційно-реставраційних заходів призвела до втрати значної частини фортифікаційних елементів замкового комплексу. Вцілілі фрагменти планувально-просторової структури пам'ятки, протягом тривалого часу зазнавали щоденної руйнації під впливом атмосферних опадів і вітру, сезонних температурних перепадів, а також коріння зелених насаджень, які проростали на замкових будівлях і спорудах. Землю, що прилягає «впритул» до південно-східної частини комплексу, розорали та досі використовують як земельну ділянку для городини [14, 17-19, 21, 26, 27].

Розроблений дипломантом Національного університету «Львівська політехніка» Поліщуком Андрієм проєкт реставрації замкового комплексу

(керівники Бевз М.В. і Гайди М.П.) у 1995 р. мав на меті привернути увагу широкого загалу до значного ресурсного потенціалу пам'ятки. Професійну якість даного проєкту було відзначено нагородою на міжнародному конкурсі дипломних проєктів із реставрації ім. Я. Захватовича у Варшаві [20].

Реальна ситуація стану пам'ятки змінилася на краще, починаючи з 5 листопада 2008 р., коли замковий комплекс у с. Підзамочок було включено до складу національного заповідника «Замки Тернопілля». Першочергово працівниками заповідника було відремонтовано зламаний шлагбаум і виготовлено ворота для в'їзної брами (щоб припинити можливість в'їзду автомобілів на замкову територію). Подальшим кроком стало розчищення самосійних зелених насаджень, пророслих на замкових будівлях, спорудах і на території. Наступним етапом було розбирання обвалів башти-бастіону, що колись захищав східний кут замкового комплексу, часткове відновлення кам'яної кладки оборонних куртин і проведення робіт із благоустрою замкової території. У південному куті замкового комплексу встановили двері до каземату башти-бастіону, а для другого ярусу п'ятикутного наріжника – балки перекриття, крокви та покриття даху. Якщо говорити про сучасне функціональне використання комплексу, то на замковій території неодноразово (2015 р., 2016 р., 2019 р., 2021 р.) організовували проведення фестивалю «Свято у старому замку». Проте, значний ресурсний потенціал історичного замкового комплексу с. Підзамочок створює передумови для формування програми адаптації об'єкта дослідження до широкого діапазону сучасних функцій [12, 14, 18, 21, 25, 26-29, 33, 34].

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання збереженості історичного замкового комплексу с. Підзамочок у своїх працях протягом ХХ-ХХІ ст., тією чи іншою мірою, висвітлювали такі дослідники як В.В. Вечерський, К.-Т.М. Гаврилів, О.В. Лесик, О.Я. Мацюк, О.М. Оконченко, Р.В. Підставка й інші. В 1992 р. науковці Українського регіонального спеціалізованого науково-реставраційного інституту «Укрзахідпроектреставрація» проводили натурні обстеження та фотофіксацію замкового комплексу в с. Підзамочку. На основі отриманих інвентаризаційних матеріалів, спеціалістом даного УРСНРІ було розроблено проєкт реконструкції комплексу, що передбачав відновлення фортифікаційний споруд, палацу та парку [12, 17, 18-22, 24, 25, 27, 29].

Публікації зарубіжних і вітчизняних науковців висвітлюють багатогранність проблеми збереження та функціональної адаптації історичних замкових комплексів.

«Теоретичні основи охорони та збереження спадщини» узагальнено опублікував J. M. Monterroso Montero [6]. Детально проаналізував потенціал і специфіку збереження «замків Португалії протягом 1509-1949 рр.», виклавши їх у своїй монументальній праці, L.M.M. de Vasconcelos Correia [4]. Акцент на процесі «відновлення оборонних споруд для готельного використання та формуванні мережі готелів «Paradores de Turismo» протягом кількох періодів – 1911-1951 рр. та 1928-2012 рр.» зробив M.J. Rodríguez Pérez [10, 11]. L. Lorenzo Aspes, P. Cupeiro Lopez, P. Cuellar Diaz торкнулися подібних аспектів [2, 3, 5].

О.В. Лесик більше 25 років присвятив пошуку шляхів «охорони і раціонального використання та пристосування для нових потреб пам'яток архітектури України» [22-24]. М.В. Бевз понад 30 років проводить дослідження «проблем збереження різночасових містобудівних історичних комплексів у архітектурній тканині міста» та «регенерації цінних архітектурно-містобудівних комплексів історичних міст» [15, 16].

Особливості збереження і різні підходи до використання історичних замкових комплексів викладено в роботах К.-Т.М. Гаврилів, О.В. Жукової, О.М. Оконченко, Р.В. Підставки, М.Й. Рутинського. У.Б. Андрусак (Andrusiak, Polutrenko, Полутренко) вивела принципи та запропонувала планувальні моделі функціонально-територіальної реорганізації замкових комплексів», які відображають «сучасні тенденції функціональної адаптації історичних замкових комплексів» [1, 9, 12-14, 18, 25, 29, 30-32].

Практично століття (1929-2021 рр.) присвятили зарубіжні фахівці дослідженню специфіки, розробленню та втіленню проектів консервації, реставрації, а також пристосування історичних замкових комплексів до нових функцій (туристично-рекреаційної, культурно-пізнавальної, музейно-виставкової, розважальної, харчової, житлової, громадсько-ділової й т. д.). Зокрема, J.L. Picardo Castellón більше 25 років аналізував особливості функціональної адаптації історичних замкових комплексів, застосувавши свої напрацювання для Castillo de Santa Catalina та Castillo de Sigüenza [7, 8].

Такі архітектори як E. Berjot, D. Cleris, J-M. Daubourg, C. De Riaño Lozano, M. Dudler, M. Pospíšil, C.Q. Rojas, C.P. Madueño, в процесі адаптації історичних замкових комплексів під нові функції, проводили необхідні заходи, застосовуючи відповідні методичні підходи, а саме:

- реабілітацію (Castle of Avranches, 2006 p.; Coracera Castle, 2010 p.),
- реставрацію (Hambach Castle, 2011 p.; Baena Castle, 2016 p.; Castle of Morella, 2021 p.),
- реконструкцію (Sparrenburg Fortress, 2014 p.),
- реновацію (Werdenberg Castle, 2015 p.; Helfštýn Castle, 2020 p.),

- функціональної адаптацію (Heidelberg Castle, 2017 р.) [12, 14].

Варто відмітити, що найефективніше функціональній адаптації об'єктів культурної спадщини сприяє об'єднання їх у кластер або групу (на мікрорівні) чи мережу або систему (на макрорівні), як це зроблено в Іспанії. Створення державної мережі готелів «Paradores de Turismo» (тобто, «Заїжджі двори») консолідувало історичні замкові, палацово-паркові та монастирські комплекси. Пристосування пам'яток до нових функцій передбачало не лише готельні номери, але також і банкетні зали та приміщення для проведення конференцій, музейно-виставкові зали, оглядові тераси та майданчики, басейни та тераси для загару, тимчасові відкриті сцени для концертних виступів і т. д. Комунікаційні взаємозв'язки всередині «Paradores de Turismo» між комплексами, а також довколишньою місцевістю (насамперед, історичною частиною населених пунктів та природними рекреаційними територіями) утворюють туристичні маршрути. В результаті такого комплексного підходу, сформовано загальну структуру кластерного типу, в якій довкола об'єктів культурної спадщини як ядр туристичного кластеру розташовуються інші засоби розміщення готельного типу, заклади громадського харчування та сфери культури, спортивні заклади та споруди, підприємства побутового обслуговування [1, 9, 12-14].

В Україні, державні історико-культурні заповідники «Старий Луцьк», «Хотинська фортеця» та заповідники в населених пунктах Бережани, Дубно, Жовква, Меджибіж, Острог; «Золочівський», «Кам'янець-Подільський», «Олеський», «Підгорецький» музеї-заповідники; національні заповідники «Давній Галич» і «Замки Тернопілля» організовано, використовуючи подібний підхід. Тобто, історичні замкові комплекси слугують центральними об'єктами кластеру, довкола яких локалізуються об'єкти обслуговування туристичної та соціально-побутової сфери. Пристосування вітчизняних історичних замкових комплексів, зазвичай, передбачає такі функції як музейно-виставкову, культурно-пізнавальну, розважальну, туристичну, громадсько-ділову в рамках консервації, реставрації, реновації та реконструкції. [1, 12-34].

Аналіз, представлених вище, прикладів світового досвіду функціональної адаптації історичних замкових комплексів дозволив обрати найбільш перспективне призначення для Підзамочківського замкового комплексу – туристичне. Таке рішення пов'язане з можливостями якнайповніше розкрити ресурсний потенціал комплексу, сформувавши програму функціонального пристосування пам'ятки [14].

Мета статті: проаналізувати ресурсний потенціал історичного замкового комплексу с. Підзамочок Тернопільської області та запропонувати відповідну програму функціональної адаптації.

Виклад основного матеріалу

Підзамочківський замковий комплекс розташований у північно-західній частині с. Підзамочок на території Бучацької ОТГ [12, 14, 19-21].

Споруджено замковий комплекс у с. Підзамочок на пологому схилі пагорба, який круто спускається до русла річки Стрипи. Дату будівництва та власника комплексу вказують надписи на плиті (вбудованій у замкову стіну над гербом) над аркою головних в'їзних воріт – «SUSTINE ET ABSTIN JAN ZBOZNY BUCZACKI» та «POLYROTENTE OBTINE 1600 AUGUST». Мова йде про Яна Кшиштофа Творовського, за сприяння якого зведено фортифікації. Крім цього надпису збереглася оригінальна гербова композиція посередині якої – герб Пилява, по боках герба – леви, котрі спираються на лицарів. Основний будівельний матеріал замкових укріплень – пісковик червоного й охристого кольорів [12, 14, 17, 19-21, 25-27].

Систему оборонних укріплень Підзамочківського замкового комплексу можна зарахувати до пізньої форми башто-стінового типу (при цьому, башти володіють певними рисами бастионів) або їх можна охарактеризувати як ранню форму бастионних укріплень [14, 25].

За формою в плані замковий комплекс у загальному нагадує прямокутний трикутник, кути якого захищені трьома баштами-бастионами та двома наріжниками. Найбільш укріпленими були північний і південний кут «замкового трикутника». «Вістря трикутника» було напрямлено на схід, у напільний (найуразливіший бік), «основа трикутника» – повернута в сторону річки. Цю сторону додатково захищено передподем (прямокутною уфортифікованою територією) з ще одним бастионом.

Укріплення північного кута замкового комплексу складалося з башти-бастиону та п'ятикутного наріжника, котрі з'єднувались прямокутним у плані приміщенням палацу.

Південний кут укріплень замкового комплексу складався з башти-бастиону та п'ятикутного наріжника, котрі з'єднувались замковою куртиною. На першому ярусі цієї куртини було влаштовано арку в'їзних воріт, оформлену ззовні білокам'яним рустом (у ренесансному стилі). На другому ярусі передбачено бойову галерею з 2-ма бійницями (для захисту простору перед воротами). Над аркою в'їзних воріт, посередині другого ярусу розміщено рельєфний герб власників замкового комплексу. Над гербом закріплено прямокутну плиту з датою «1600» (за якою датують спорудження комплексу).

Східний кут замкового комплексу був укріплений баштою-бастионом.

Усі три башти-бастиони замкового комплексу в с. Підзамочку були відкритими з внутрішнього боку, муровані ззовні та заповнені землею

всередині. Башти-бастіони були одноярусними, два п'ятикутні в плані наріжники – двоярусними.

Західний бік замкового комплексу було захищено передполем із ще одним бастіоном (мурованим зовні та заповненим землею зсередини), розташованим там, де схил пагорба круто переходить у стрімкий берег річки.

Всі зазначені укріплення з'єднувались між собою куртинами (висотою 4-6м). До нашого часу зберігся земляний вал (із внутрішньої сторони куртини) між східною баштою-бастіоном і південним кутом укріплень [14, 17, 19-21, 25-27].

У теперішній час, автентична планувально-просторова структура Підзамочківського замкового комплексу в загальному збережена цілісно, оскільки територія замчища не була «поглинута» сучасною забудовою.

На даний момент, рівень збереженості укріплень північного кута замкового комплексу такий: башта-бастіон збережена фрагментарно, п'ятикутний наріжник і палац – збереглися на висоту 2-х ярусів (перекриття – втрачено).

Рівень збереженості укріплень південного кута замкового комплексу: башта-бастіон збережена на висоту 1-го ярусу (встановлено двері до каземату башти-бастіону), п'ятикутний наріжник із бойовою галерею – відновлено на висоту 2-х ярусів і встановлено балки перекрыття, крокви та покриття даху. Склепінчасте перекрыття в'їзних воріт збережено.

Башта-бастіон укріплень східного кута замкового комплексу збережена на висоту 1-го ярусу.

Обсяг збереженості укріплень західного боку замкового комплексу: передполе добре прочитується в довколишньому рельєфі, бастіон збережено на висоту 1-го ярусу [12, 14, 17, 19-21, 25-27].

На основі аналізу ресурсного потенціалу об'єкта дослідження, враховуючи приклади світового науково-проектного досвіду та реалізовані проекти функціональної адаптації історичних замкових комплексів, для Підзамочківського замкового комплексу запропоновано наступну програму функціонального пристосування (рис. 1):

- здійснення протиаварійних і реставраційних робіт для збереженої планувально-просторової структури замкового комплексу [1, 12, 14-16, 18, 19, 21, 22, 24, 26-29, 31];

- створення туристичного водного маршруту по р. Стрипі (може бути одно- чи кількадечним), який пролягатиме через с. Підзамочок, м. Бучач (крім ділянки річки, де є перепад і Бучацька ГЕС), с. Жизномир, с. Русилів, с. Скоморохи, с. Сокілець і с. Берем'яни; причал для плавзасобів варто облаштувати на відстані близько 400 м від замкових укріплень у с. Підзамочку;

пропонований водний туристичний маршрут охоплюватиме огляд пам'яток архітектури (Підзамочківський і Бучацький замкові комплекси, монастир о. Василян у Бучачі, церкву Покрови Божої матері в Соکیلці) та природних утворень (водоспади «Травертиновий», Русилівські, «Над Стрипою», Сокілецькі) [1, 12, 14, 27, 30];

- продовження організації на території Підзамочківського замкового комплексу фестивалю «Свято у старому замку», що передбачатиме відповідні заходи:

- реконструкції історичних битв, лицарських турнірів та змагань, історико-театралізованих фестивалів, карнавалів і костюмованих балів, майстер-класів по народних і середньовічних танцях, анімаційних шоу, концертів етно-рокової музики (за участі відповідних колективів);

- організації, на території замку, періодичних виставок-ярмарок і майстер-класів по вишивці, килимарству, писанкарству й інших народних промислах етнографічного району Опілля;

- проведення квестів і фотоквестів на замковій території як для студентів-архітекторів, так і для туристів;

- передбачення можливості влаштування на замковій території наметового містечка для туристів;

- влаштування за межами замкових укріплень (у приватних помешканнях с. Підзамочок) кварталу народних умільців, де можна придбати унікальні сувеніри, виготовлені на замовлення за індивідуальним ескізом;

- створення музейних експозицій, які відтворюватимуть картини минулого та демонструватимуть предмети мистецтва й побуту давніх жителів Опілля в приміщеннях відреставрованих п'ятикутного наріжника та палацу (північного кута замкових укріплень);

- створення музейних експозицій під відкритим небом на східному башті-бастіоні;

- влаштування оглядових майданчиків на південному башті-бастіоні та західному бастіоні, звідки туристи зможуть оглядати краєвиди каньйону річки Стрипи;

- створення «спортивно-туристичного центру дельтапланеризму (парапланеризму) й екстремального туризму», передбачивши в першому ярусі п'ятикутного наріжника (південного кута укріплень замкового комплексу) приміщення інструктора та медпункт, а також пристосувавши передполе (з західного боку замкового комплексу) під майданчик для польотів (обладнання для польотів можна зберігати на башті-бастіоні під тимчасовим накриттям) [1-16, 19-24, 26-34].

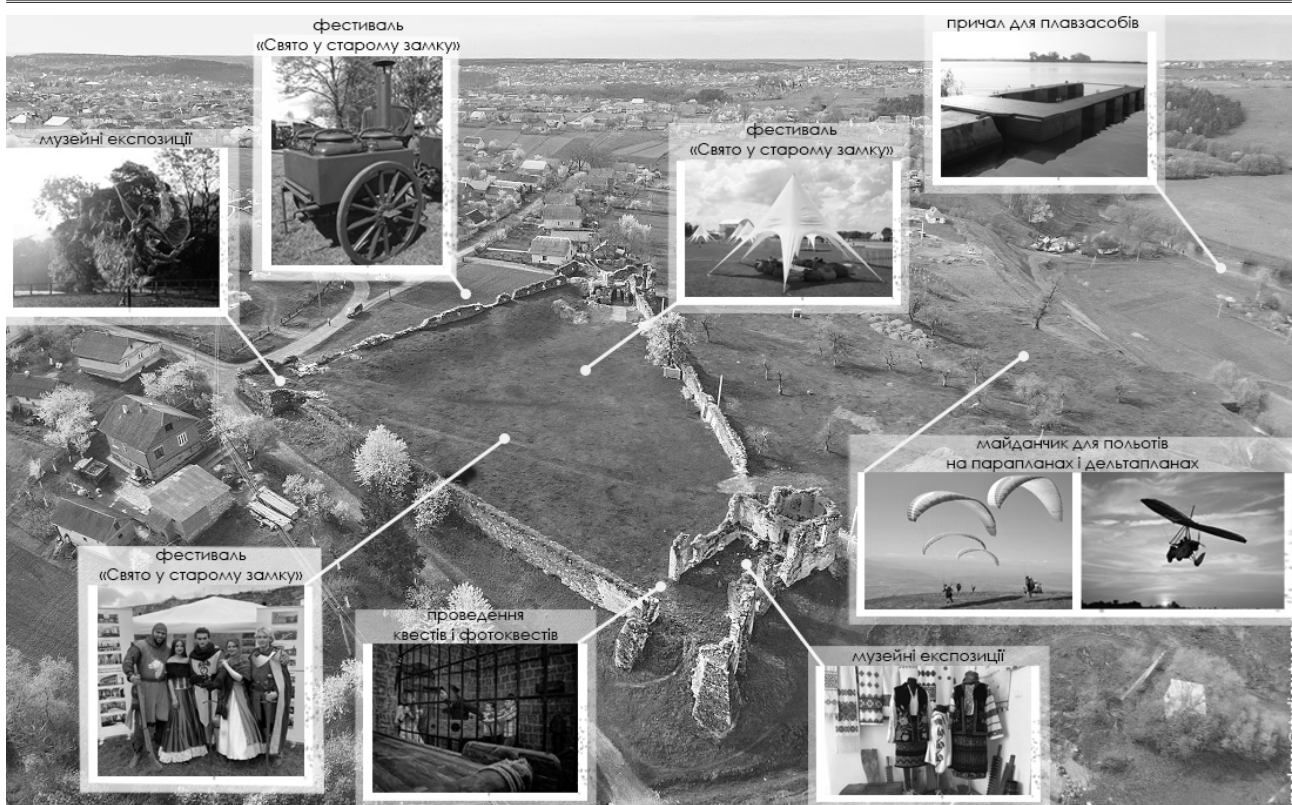

Рис. 1. Схема розміщення деяких нових функціональних елементів замкового комплексу в с. Підзамочок (у рамках програми функціональної адаптації, запропонованої автором)

Висновки: на основі прикладів світового науково-проектного досвіду, реалізованих проєктів пристосування історичних замкових комплексів до нових функцій, а також детального аналізу ресурсного потенціалу історичного замкового комплексу в с. Підзамочок, сформовано програму функціональної адаптації комплексу, найважливішими пунктами якої є:

- проведення протиаварійних і реставраційних робіт для планувально-просторової структури замкового комплексу;
- створення туристичного водного маршруту по р. Стрипі, котрий пролягатиме через с. Підзамочок, м. Бучач (крім ділянки річки, де Бучацька ГЕС), с. Жизномир, с. Русилів, с. Скоморохи, с. Сокілець і с. Берем'яни (причал для плавзасобів варто облаштувати за 400 м від замкових укріплень у с. Підзамочку);
- влаштування музейних експозицій, які відтворять картини минулого та демонструватимуть предмети мистецтва й побуту давніх жителів Опілля в приміщеннях відреставрованих п'ятикутного наріжника та палацу (північного кута замкових укріплень);
- створення «спортивно-туристичного центру дельтапланеризму (парашанеризму) й екстремального туризму», передбачивши в першому ярусі п'ятикутного наріжника (південного кута укріплень замкового комплексу) приміщення інструктора та медпункт, а також пристосувавши передполе (з

західного боку замкового комплексу) під майданчик для польотів на дельтапланах і парапланах.

Таким чином, у загальному, для Підзамочківського замкового комплексу найперспективнішим буде туристичне функціональне призначення, котре сприятиме якнайповнішому розкриттю ресурсного потенціалу комплексу.

Список використаних джерел

1. Andrusiak, U., 2021. *Principles of functional and territorial reorganization of castle complexes in the structure of historical settlements*. XXI International and Practical Conference «International Trends in Science and Technology». Warsaw, Poland, 30 January 2021. PP. 61-63.
2. Cuellar Diaz, P., 2019. *Paradores De Turismo De Espana. S.A.* Jaen: Universidade de Jaen.
3. Cupeiro Lopez, P., 2012. *Patrimonio y turismo. La intervención arquitectónica en el patrimonio cultural a través del programa de Paradores de Turismo. Estado de la cuestión*. Mirando a Clío. El arte español espejo de su historia. Actas del XVIII Congreso CEHA. Santiago de Compostela, Spain, 20 - 24 de Septiembre de 2010.
4. De Vasconcelos Correia, L. M. M., 2007. *Castelos em Portugal. Retrato do seu perfil arquitectónico [1509-1949]*. Coimbra: Imprensa da Universidade de Coimbra.
5. Lorenzo Aspes, L., 2014. *Walls surrounding History: the transformation of the monument for hotel operation*. Coruña: Universidade de A Coruña.
6. Monterroso Montero, J.M., 2001. *Protección y conservación del Patrimonio. Principios Teóricos*. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela.
7. Picardo Castellón, J.L., 1967. *Parador Del Castillo de Santa Catalina de Jaen, Arquitectura*, Vol. 9 / 108.
8. Picardo Castellón, J.L., 1994. El castillo parador de Sigüenza: una visión de su arquitecto restaurador José Luis Picardo, *R&R: restauración y rehabilitación*, 1, pp. 61 - 63.
9. Polutrenko, U., 2018. Principles and planning models of functional and territorial reorganization of castle complexes. *Space & FORM*, 35, pp. 141-156.
10. Rodríguez Pérez, M.J., 2013. *La Rehabilitacion de Construcciones Militares Para Uso Hotelero: La Red de Paradores de Turismo (1928-2012)*. Madrid: Universidad Politecnica de Madrid.
11. Rodríguez Pérez, M.J., 2018. *La red de Paradores de Turismo. Arquitectura e historia del turismo (1911-1951)*. Madrid: Turner.
12. Андрус'як, У.Б., 2019. *Принципи функціонально-планувальної реорганізації замкових комплексів на прикладі Івано-Франківської області*: дис. канд. арх.: 18.00.01. Харків: Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова. 278 с.
13. Андрус'як, У.Б., 2022. *Приклади залучення історичних замкових комплексів до сучасних функцій*, XVI International Scientific and Practical Conference «Modern directions of Scientific Research Development». Chicago, USA, 7 - 9 September 2022. С. 108-118.
14. Андрус'як, У.Б., 2023. *Специфіка пристосування до нових функцій історичного замкового комплексу в с. Підзамочок Тернопільської області*, Історико-архітектурна спадщина Бучаччини: збірник матеріалів круглого столу "Наукові записки", 13/2/2023. Бучач, 27 липня 2023. С. 4-11.
15. Бевз, М.В., 1996. Проблема збереження різночасових містобудівних історичних комплексів у архітектурній тканині міста. *Урбаністично-архітектурні проблеми міст Галичини*. Львів: ДУЛП.

16. Бевз, М.В., 2011. Завдання збереження та регенерації цінних архітектурно-містобудівних комплексів історичних міст. *Проблеми розвитку міського середовища*, 5-6, С. 15-23.
17. Вечерський, В.В., 2011. *Фортеці й замки України*. Чернігів: Деснянська правда.
18. Гаврилів, К.-Т.М., 2021. Замок у стані тривалої руїни та заходи спрямовані на його збереження. *Вісник НУ «Львівська політехніка»*, 2 (6), С. 2-7.
19. Замки Тернопілля // *Галицька брама*, 5-6 (149-150), 2007 Львів: Центр Європи.
20. Замок в селі Підзамочок.
Доступно: <<http://zamki-kreposti.com.ua/ternopolskaya-oblast/zamok-v-sele-podzamochek>> [Дата звернення 01 Травень 2024].
21. Замок у Підзамочку: міць оборонних мурів і можливість для дельтапланеризма.
Доступно: https://provse.te.ua/2020/07/zamok-u-pidzamochnu-mits-oboronnykh-muriv-i-mozhlyvist-dlia-del-taplaneryzmu/#google_vignette [Дата звернення 01 Травень 2024].
22. Лесик, О.В., 1987. *Охрана и рациональное использование памятников архитектуры*. Львів.
23. Лесик, О.В., 2011. Економічна рентабельність реставрації пристосування та експлуатації фортифікаційних комплексів Волині під заклади туризму та відпочинку. *Пам'ятки архітектури Волині*, 9, С. 140-142.
24. Лесик, О.В., 2014. Пристосування пам'яток архітектури України для нових потреб: сучасна проблематика. *Архітектурна спадщина Волині*, 4, С. 22 -26.
25. Оконченко, О.М., 2011. Планувальна структура ранніх бастионних фортифікацій замків Західної України. *Вісник НУ «Львівська політехніка»*, 716, С. 198-209.
26. Підзамочок (Подзамочек): реставрація і реконструкція замку. Доступно: <<http://surl.li/tqaiu>> [Дата звернення 01 Травень 2024].
27. Підзамочківський замок.
Доступно: <<http://surl.li/lxdrq>> [Дата звернення 01 Травень 2024].
28. Підзамочок фестивальний.
Доступно: <<https://zamky.te.ua/podii/zahodi/pidzamochnik-festivalnij>> [Дата звернення 01 Травень 2024].
29. Підставка, Р.В., 2012. Проблеми реставрації, пристосування та збереження історико-культурних пам'яток національного заповідника «Замки Тернопілля». *Сіверщина в історії України*, 5, С. 26-29.
30. Полутренко, У.Б., 2016. Методика оцінки впливу містобудівних і культурологічних факторів на туристичне використання замкових комплексів. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*, 43/2, С. 172-179.
31. Полутренко, У.Б., 2017. Методичні підходи до пам'яткоохоронного зонування замкових комплексів. *Проблеми розвитку міського середовища*, 3/19, С. 151-158.
32. Рутинський, М.Й., 2007. *Замковий туризм в Україні. Географія пам'яток фортифікаційного зодчества та перспективи їх туристичного відродження*. Київ.
33. Свято замку в Підзамочку.
Доступно: <<https://zamky.te.ua/podii/zahodi/svyato-zamku-u-pidzamochnu>> [Дата звернення 01 Травень 2024].
34. Свято у старому замку. Фестиваль у Підзамочку. Доступно: <<https://zamky.te.ua/podii/zahodi/svyato-u-staromu-zamku.-festival-u-pidzamochnu>> [Дата звернення 01 Травень 2024].

Ph. D in Architecture, associate Professor **Uliana Andrusiak**,
Department of Architecture and Urban Planning
of the Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

PROSPECTS OF FUNCTIONAL ADAPTATION OF THE CASTLE COMPLEX IN VILLAGE PODZAMOCHOK OF TERNOPOL REGION

The historical castle complex in the village Podzamochok of the Ternopol region has significant resource potential for adaptation to modern functions. However, the architectural monument of national importance is increasingly destroyed due to adverse anthropogenic and natural factors.

In order to preserve this unique object of cultural heritage of Ukraine, it is necessary to form a program of functional adjustment of the castle complex. In the course of the research, the author analyzed examples of global scientific and project experience, projects of adapting historical castle complexes to new functions, and the resource potential of the historical castle complex in the village Podzamochok. Based on the obtained results, a corresponding program of functional adaptation of the complex formed. The most important points of this program are the following:

- carry out emergency and restoration works for the planning and spatial structure of the castle complex;
- create of a tourist water route along the Strypa River. The route will pass through the village Podzamochok, Buchach, village Zhiznomir, village Rusyliv, village Skomorokhy, village Sokilets and village Berem'yany. A mooring for watercraft must should be arranged 400 m from the castle fortifications in the village Podzamochok;
- organize of museum expositions of objects of art and daily life of the ancient inhabitants of Opil'a. Exhibitions will be placed in the restored rooms of the pentagonal corner and the palace (northern corner of the castle fortifications);
- create of a "sports and tourist center of hang gliding (paragliding) and extreme tourism". Place the instructor's room and the first aid station on the first floor of the pentagonal corner (southern corner of the fortifications of the castle complex). Place a hang-gliding and paragliding area on the western side of the castle complex.

Therefore, the most promising functional purpose for the historical castle complex in the village of Podzamochok is a tourist attraction. Such a function will contribute to the most complete disclosure of the resource potential of the complex.

Keywords: preservation; program; potential; functional adaptation; historical castle complex.

REFERENCES

1. Andrusiak, U., 2021. *Principles of functional and territorial reorganization of castle complexes in the structure of historical settlements*. XXI International and Practical Conference «International Trends in Science and Technology». Warsaw, Poland, 30 January 2021. PP. 61-63. {in Ukrainian}
2. Cuellar Diaz, P., 2019. *Paradores De Turismo De Espana. S.A.* Jaen: Universidade de Jaen. {in English}
3. Cupeiro Lopez, P., 2012. *Patrimonio y turismo. La intervención arquitectónica en el patrimonio cultural a través del programa de Paradores de Turismo. Estado de la cuestión*. Mirando a Clío. El arte español espejo de su historia. Actas del XVIII Congreso CEHA. Santiago de Compostela, Spain, 20 - 24 de Septiembre de 2010. {in Spain}
4. De Vasconcelos Correia, L. M. M., 2007. *Castelos em Portugal. Retrato do seu perfil arquitectónico [1509-1949]*. Coimbra: Imprensa da Universidade de Coimbra. {in Portuguese}
5. Lorenzo Aspes, L., 2014. *Walls surrounding History: the transformation of the monument for hotel operation*. Coruña: Universidade de A Coruña. {in English}
6. Monterroso Montero, J.M., 2001. *Protección y conservación del Patrimonio. Principios Teóricos*. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela. {in Spain}
7. Picardo Castellón, J.L., 1967. Parador Del Castillo de Santa Catalina de Jaen, *Arquitectura*. 9 / 108. {in Spain}
8. Picardo Castellón, J.L., 1994. El castillo parador de Sigüenza: una visión de su arquitecto restaurador José Luis Picardo, *R&R: restauración y rehabilitación*, 1, pp. 61-63. {in Spain}
9. Polutrenko, U., 2018. Principles and planning models of functional and territorial reorganization of castle complexes. *Space & FORM*, 35, pp. 141-156. {in Polish}
10. Rodríguez Pérez, M.J., 2013. *La Rehabilitación de Construcciones Militares Para Uso Hotelero: La Red de Paradores de Turismo (1928-2012)*. Madrid: Universidad Politecnica de Madrid. {in Spain}
11. Rodríguez Pérez, M.J., 2018. *La red de Paradores de Turismo. Arquitectura e historia del turismo (1911-1951)*. Madrid: Turner. {in Spain}
12. Andrusiak U.B., 2019. *Pryntsypy funktsionalno-planuvalnoi reorhanizatsii zamkovykh kompleksiv na prykladi Ivano-Frankivskoi oblasti: dys. kand. arkh.: 18.00.01*. Kharkiv: Kharkivskiyi NU miskoho hospodarstva im. O.M. Beketova. S. 278. {in Ukrainian}

13. Andrusiak U.B., 2022. *Pryklady zaluchennia istorychnykh zamkovykh kompleksiv do suchasnykh funktsii*, XVI International Scientific and Practical Conference «Modern directions of Scientific Research Development». Chicago, USA, 7 - 9 September 2022. S. 108-118. {in Ukrainian}
14. Andrusiak U.B., 2023. *Spetsyfika prystosuvannia do novykh funktsii istorychnoho zamkovoho kompleksu v s. Pidzamochok Ternopilskoi oblasti*, Istoryko-arkhitekturna spadshchyna Buchachchyny: zbirnyk materialiv kruhloho stolu "Naukovi zapysky", 13/2/2023. Buchach, 27 lypnia 2023. S. 4-11. {in Ukrainian}
15. Bevz, M.V., 1996. Problema zberezhennia riznochasovykh mistobudivnykh istorychnykh kompleksiv u arkhitekturnii tkanyni mista. *Urbanistychno-arkhitekturni problemy mist Halychyny*. Lviv: DULP. {in Ukrainian}
16. Bevz, M.V., 2011. Zavdannia zberezhennia ta reheneratsii tsinnykh arkhitekturno-mistobudivnykh kompleksiv istorychnykh mist. *Problemy rozvytku miskoho seredovyscha*, 5-6, s. 15-23. {in Ukrainian}
17. Vecherskyi, V.V., 2011. *Fortetsi y zamky Ukrainy*. Chernihiv: Desnianska pravda. {in Ukrainian}
18. Havryliv, K.-T. M., 2021. Zamok u stani tryvaloï ruiny ta zakhody spriamovani na yoho zberezhennia. *Visnyk NU «Lvivska politekhnika»*, 2 (6), s. 2-7. {in Ukrainian}
19. Zamky Ternopillia // *Halytska brama*, 5-6 (149-150), 2007. Lviv: Tsentr Yevropy. {in Ukrainian}
20. Zamok v seli Pidzamochok. Dostupno: <<http://zamki-kreposti.com.ua/ternopolskaya-oblast/zamok-v-sele-podzamochek>> [Data zvernennia 01 Traven 2024]. {in Ukrainian}
21. Zamok u Pidzamochku: mits oboronnykh muriv i mozhlyvist dlia deltaplaneryzma. Dostupno: <https://provse.te.ua/2020/07/zamok-u-pidzamochku-mits-oboronnykh-muriv-i-mozhlyvist-dlia-del-taplaneryzmu/#google_vignette> [Data zvernennia 01 Traven 2024]. {in Ukrainian}
22. Lesyk, O.V., 1987. *Okhrana y ratsyonalnoe yspolzovanye pamiatnykov arkhitektury*. Lviv. {in Ukrainian}
23. Lesyk, O.V., 2011. Ekonomichna rentabelnist restavratsii prystosuvannia ta ekspluatatsii fortyfikatsiinykh kompleksiv Volyni pid zaklady turyzmu ta vidpochynku. *Pamiatky arkhitektury Volyni*, 9, s. 140-142. {in Ukrainian}
24. Lesyk, O.V., 2014. Prystosuvannia pamiatok arkhitektury Ukrainy dlia novykh potreb: suchasna problematyka. *Arkhitekturna spadshchyna Volyni*, 4, s. 22-26. {in Ukrainian}
25. Okonchenko, O.M., 2011. Planuvalna struktura rannikh bastionnykh fortyfikatsii zamkiv Zakhidnoi Ukrainy. *Visnyk NU «Lvivska politekhnika»*, 716, s. 198-209. {in Ukrainian}

26. Pidzamochoch (Podzamochek): restavratsiia i rekonstruktsiia zamku. Dostupno: <<http://surl.li/tqaiu>> [Data zvernennia 01 Traven 2024]. {in Ukrainian}
27. Pidzamochochivskyi zamok. Dostupno: <<http://surl.li/lxdrc>> [Data zvernennia 01 Traven 2024]. {in Ukrainian}
28. Pidzamochoch festyvalnyi. Dostupno: <<https://zamky.te.ua/podii/zahodi/pidzamochoch-festivalnij>> [Data zvernennia 01 Traven 2024]. {in Ukrainian}
29. Pidstavka, R.V., 2012. Problemy restavratsii, prystosuvannia ta zberezhenia istoryko-kulturnykh pamiatok natsionalnoho zapovidnyka «Zamky Ternopillia». *Sivershchyna v istorii Ukrainy*, 5, s. 26-29. {in Ukrainian}
30. Polutrenko, U.B., 2016. Metodyka otsinky vplyvu mistobudivnykh i kulturolohichnykh faktoriv na turystychno vykorystannia zamkovykh kompleksiv. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia*, 43/2, s. 172-179. {in Ukrainian}
31. Polutrenko, U.B., 2017. Metodychni pidkhody do pamiatkookhoronnoho zonuvannia zamkovykh kompleksiv. *Problemy rozvytku miskoho seredovyscha*, 3/19, s. 151-158. {in Ukrainian}
32. Rutynskyi, M.Y., 2007. *Zamkovyi turizm v Ukraini. Heohrafiia pamiatok fortyfikatsiinoho zodchestva ta perspektyvy yikh turystychnoho vidrozhennia*. Kyiv. {in Ukrainian}
33. Sviato zamku v Pidzamochochu. Dostupno: <<https://zamky.te.ua/podii/zahodi/svyato-zamku-u-pidzamochochu>> [Data zvernennia 01 Traven 2024]. {in Ukrainian}
34. Sviato u staromu zamku. Festyval u Pidzamochochu. Dostupno: <<https://zamky.te.ua/podii/zahodi/svyato-u-staromu-zamku.-festival-u-pidzamochochu>> [Data zvernennia 01 Traven 2024]. {in Ukrainian}